

*Шаніна О. С.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри суспільних наук
Одеського національного медичного університету
<https://orcid.org/0000-0001-5435-171X>*

МЕДИЧНИЙ ГУМОР ЯК ПОЗИТИВНИЙ КОМПОНЕНТ СУГЕСТІЇ

Анотація. У статті проаналізовано категорію «гумору» як одного з різновидів комічного в лінгвістиці. Професійний медичний гумор описаний у якості позитивного компонента як один із проявів сугестії в усній інтеракції лікарів. Гумор не може існувати поза комунікацією, яку створюють комуніканти, тому, будучи багатогранною категорією, він все частіше стає предметом вивчення процесу природної комунікації людей у сучасному медичному дискурсі. Як результат дискурсивної діяльності особистості мовця є відтворення мовленнєвих структур реалізації гумору, зокрема медичного. Дані структури дають можливість робити висновки про латентні процеси мовної свідомості лікаря, а також про його індивідуальну комунікативну компетентність. Гумористичний ефект у сучасному медичному дискурсі досягається за рахунок використання різноманітних прийомів на різних рівнях медичної комунікації, оскільки для досягнення максимального сугестивного ефекту лікар застосовує усі можливі ресурси.

У медичному дискурсі гумор розглядається нами як лінгвопрагматична категорія, проявом якої є такі види комічного: іронія, сарказм, інвектива, мовна гра, перебільшення, використання мовленнєвих кліше, заміщення очікування, каламбур тощо. У процесі дослідження нами було виявлено, що одним з основних складників комунікативної компетенції в діяльності лікаря є гумор, який допомагає знижувати рівень стресу, покращує настрій, сприяє у вирішенні конфліктів та формуванню позитивних емоцій пацієнта.

Звернено увагу на проблеми використання жаргону, який поряд з позитивною сугестивністю, має здебільшого негативний вплив на учасників медичної інтеракції. Особливості правильного вживання жаргону у медичній комунікації є важливим у контексті формування комунікативних навичок лікарів і рівня культури їх спілкування.

Ключові слова: гумор, медичний гумор, сугестивний вплив, медичний дискурс.

Постановка проблеми. Коли людина сміється або посміхається, вона на деякий час забуває про своє погане самопочуття або хворобу, адже сміх – це не просто веселощі, а потужний інструмент для покращення самопочуття, а гумор вважається найкращими ліками. В лінгвістиці гумор розглядається як різновид комічного, оскільки зосереджується саме на протилежності між тим на що, очікуєш і тим, що отримуєш, коли до стереотипної ситуації додається ігровий варіант. «Будь-яке гумористичне повідомлення подвійне за своєю формою і змістом, і на розкриття цієї подвійності спрямована ментальна діяльність адресата» [1, с. 23]. Отже, гумор реалізується, голов-

ним чином, через сприйняття несумісності, прихованого змісту, другого плану, що має різкий контраст з першим, буквальним.

Гумор як різновид комічного у сучасній лінгвістиці досліджується за певними пріоритетними напрямками: осмислення природи лінгвістичного та соціального гумору [2]; аналіз лінгвістичної вербалізації гумористичного ефекту та екстеріоризації гумору в певному виді дискурсу [3; 4; 5]; визначення механізмів реалізації гумору та його функцій [6] тощо. Не зважаючи на посилене зацікавлення лінгвістів проблемою функціонування гумору, медичний гумор не має у лінгвістиці належного потрактування. Важливість його наукового осмислення зумовлена не лише загальною актуальністю, а й характерною комунікативною специфікою медичного дискурсу.

Метою дослідження є аналіз комунікативних та сугестивних характеристик професійного медичного гумору як актуального ресурсу та позитивного компонента сучасного комунікативного простору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливе соціальне значення роботи лікарів, висока ціна професійних помилок, постійне емоційне навантаження, яке відчувають працівники медичної галузі зумовлюють постійний науковий інтерес до їх діяльності. Таким чином, шляхи подолання професійного стресу, пошук та активізація внутрішніх ресурсів стресостійкості є важливими практичними завданнями для досліджень в цьому напрямку. Гумор як ресурс подолання стресу є відносно новим предметом психологічних досліджень, проте, саме він може стати як джерелом внутрішньої рівноваги, збереження психічного здоров'я професіонала та пацієнта, так і засобом міжособистісного травмування [7, с. 228]. Гумор у якості інструмента соціального спілкування і впливу може бути корисний в тих ситуаціях, коли потрібно пом'якшити інформацію, що транслюється, додавши навіть серйозному за своїм змістом повідомленню легкий і безпечний тон. Також доречний жарт може сприяти зниженню емоційного напруження, пом'якшенню конфліктних ситуацій під час інтеракції «лікар-пацієнт». Таким чином, будучи одним з видів психологічного захисту, гумор допомагає учасникам комунікації абстрагуватися від тих серйозних думок, ситуацій, які відбуваються навколо, є важливим інструментом у комунікації для поліпшення взаємозв'язку між собою.

Медичний гумор в професійній діяльності лікарів виступає як один із найцікавіших питань у дослідженні медичної взаємодії. Варто зазначити, що використання лікарями доречних жартів сприяє створенню невимушеної атмосфери, розряджує обстановку під час огляду чи консультації. Усі форми професій-

ної взаємодії всередині комунікантів та репрезентація її особливості назовні пов'язані з виявленням характерного для цієї професії змісту діяльності, оцінки рівня професійної підготовки її представників, їхнього статусу в професії. У зв'язку із цим гумор може спрямовуватися як усередину професійної групи, так і назовні. Саме там, де є розмежування, оцінка, де є розрізнення, зіставлення, протиріччя виникають гумор та сміх. Гумор в медичній комунікації, як межовий феномен, виступає одним із найпотужніших факторів формування професійної ідентичності. Під такою поведінкою професійних спільнот маємо на увазі незвичайний вид реагування на різноманітні обставини і ситуації, що здійснюються всередині професійного середовища чи назовні та сприймаються його представниками як смішні або комічні. Гумор частіше спрямовується на пацієнтів, на медиків-початківців та на своїх колег-професіоналів.

В медичній практиці гумор часто межує з використанням чорного гумору. Проте потрібно зазначити, що гумор лікаря – це спосіб самозахисту, саморегуляції, та деколи – ідентифікатор професійної деформації. Це емоційна реакція лікарів на екзистенціальні спостереження й переживання смерті пацієнта, щоденне перебування в критичній ситуації, що призводить до життя в стані перманентного стресу. Гумор дозволяє швидко зняти психоемоційне та фізичне навантаження, нервову напругу й стрес. При цьому, слід пам'ятати, що сміхова поведінка за категоріями «лікар-лікар» і «лікар-пацієнт» значно відрізняється одна від іншої. Гумор класифікується тут за різними мотиваціями: в одному випадку – це інструмент саморегуляції й рівноваги, у іншому – психологічна допомога особі, яка опинилася в складних життєвих умовах. Жарти і гумор у роботі медика виконують функції оперативної регуляції соціальної взаємодії, сприяють нормалізації психофізичного стану. Через гумор лікар надихає хворого певним оптимізмом, формою реагування на ситуації, що раніше сприймалися як безвихідні.

У попередніх дослідженнях ми торкалися питання гумору та з'ясували, що жарти у мовленні лікаря полегшують спілкування, надають емоційного впливу, допомагають зняти психологічне напруження під час спеціальної бесіди [8, с. 172].

Отже, дані дослідження засвідчують, що професійний медичний гумор в діяльності лікаря є складником його комунікативної компетентності, а також допомагає знижувати рівень стресу, покращує настрій, сприяє у вирішенні конфліктів та формуванню позитивних емоцій пацієнта, тобто має позитивний сугестивний вплив. Однак, поряд із позитивною сугестивністю у медичній інтеракції існують проблеми, які несуть у собі негативний сугестивний вплив на пацієнта, а саме проблеми ятрогенії та медичного жаргону в медичній комунікації.

У попередніх дослідженнях нами було з'ясовано, що ятрогенії – це не короткочасна реакція хворого на неправильний, некоректний вислів або дію лікаря, а зафіксований невротичний розлад, який має зазвичай реальні причини в особистості пацієнта і характері стосунків з лікарем. Негативні впливи лікаря на хворого можуть мати широкий патогенетичний діапазон: від *явних ятрогеній* (ефект, зумовлений в основному неправильною поведінкою лікаря) до *псевдоятрогеній* (ефект, зумовлений головним чином неправильним суб'єктивним сприйняттям хворим поведінки лікаря). Лікаря потрібно дотримуватись основних умов, що дають змогу уникати феномена ятрогенії у спілкуванні з хворими. Відсутність порозу-

міння і взаємної довіри лікаря і хворого – головні причини появи ятрогенії [8, с. 152].

Використання медичного жаргону залишається ще однією суттєвою проблемою у спілкуванні між лікарем і пацієнтом. Більшість людей віддають перевагу, коли медичні працівники пояснюють усе простою, зрозумілою мовою, без надмірної кількості термінів. Пацієнти часто сприймають спеціалізовану лексику як щось заплутане, холодне або навіть зверхнє. Натомість лікар, який говорить зрозуміло, асоціюється з емпатією, уважністю, доступністю та бажанням допомогти.

Проте деякі пацієнти все ж вважають, що повна відмова від професійних термінів може створити враження меншої компетентності лікаря. Це свідчить про необхідність балансу — медики мають знаходити «золоту середину» між професійністю та людяністю у своїх висловлюваннях.

Причинами використання жаргону часто є звичка, коли лікар просто «забуває» перейти на зрозумілу мову для пацієнта, або переконання, що люди розуміють складні медичні слова. Однак пацієнти можуть сприймати це як ознаку браку емпатії чи недостатньої комунікабельності.

Варто зазначити, що уникнення жаргону — це не лише питання зрозумілості, а й показник поваги до пацієнта, адже проста, доступна мова допомагає зміцнити довіру, покращити взаєморозуміння та підвищити ефективність лікування.

У медичній практиці особливу увагу слід приділяти тому, як саме медичні працівники висловлюються про пацієнтів. Навіть звичайні слова, сказані між собою у професійному середовищі, можуть мати глибокий емоційний вплив, якщо пацієнт їх почує. Лікарі повинні пам'ятати, що мова має силу — вона може як підтримати, так і завдати болю. Уникнення знеособлюючих чи грубих висловів є проявом поваги до людської гідності та важливим елементом гуманного підходу до лікування.

Медичні працівники несуть відповідальність не лише за фізичне здоров'я пацієнта, а й за його психологічний стан. Надмірно технічна, байдужа або емоційно холодна комунікація може призвести до втрати довіри, тривожності чи відчуття приниження. Натомість уважна, чуйна й співчутлива мова з використанням влучних та доречних жартів, гри слів допомагає зменшити стрес пацієнта, покращує сприйняття лікування й сприяє формуванню партнерських стосунків між пацієнтом і лікарем.

Медичний жаргон, як негативна складова медичної комунікації, має обмежуватись усними неофіційними нотатками, які не є частиною історії пацієнта.

Зауважимо, що задля уникнення негативних наслідків, існує чітка межа вживання жаргонізмів у мовленні лікарів. Для цього можна виділити наступні шляхи подолання жаргону: лікар має стежити за своїм мовленням, аналізувати його, контролювати слововживання, у разі потреби перевіряти за відповідним словником; удосконалювати фахове мовлення, читати фахову літературу, користуватися спеціальними словниками, набувати практики публічних виступів із фахової тематики тощо.

Висновки та перспективи подальших розробок. Будь-який медичний текст містить інформацію, яка здійснює вплив на адресата, тому його можна вважати прагматично спрямованим. Прагматична спрямованість медичного дискурсу полягає у спонуканні адресата до виконання певних, запрограмованих адресантом дій, що відбуваються завдяки використанню вербальних засобів впливу з точки зору їх доцільності для досягнення кому-

нікативного наміру адресанта. Одним із таким вербальних засобів впливу є використання в медичній комунікації професійного медичного гумору. Лінгвальні шляхи створення гумористичного у медичному дискурсі є дуже різноманітними і досягаються за рахунок використання особливих прийомів на різних комунікативних рівнях, оскільки лікар намагається задіяти усі ресурси для досягнення максимального сугестивного ефекту.

Дослідження показали, що гумор має позитивний вплив на психоемоційний стан пацієнтів, а саме активізує внутрішні ресурси організму через лексичні (використання образних порівнянь та м'якої медичної метафори), стилістичні (іронія, мовна гра, гіпербола) та прагматичні (емпатія, активне слухання, зрозуміла мова) мовні засоби.

Аналіз засвідчує, що гумор в діяльності лікаря є складником його комунікативної компетентності, а також допомагає знижувати рівень стресу, покращує настрій, сприяє у вирішенні конфліктів та формуванню позитивних емоцій пацієнта.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у можливості поглибленого аналізу окремих категорій комічного у медичному дискурсі та вивчення їх сугестивних характеристик.

Література:

1. Болдирева А.Є. Мовні засоби створення гумористичного ефекту: лінгвокогнітивні аспекти (на матеріалі романів П.Г. Вудхауза): автореф. дис. ... канд. філол. наук. Одеса, 2007. 23 с.
2. Кобякова І. К. Креативне конструювання вторинних утворень в англійському художньому дискурсі : монографія. Вінниця : Нова книга, 2007. 128 с.
3. Швачко С. О. Екстеріоризація гумору в художньому та фольклорному дискурсах. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*, 2012. Т. 15. № 2. С. 177–186.
4. Кириченко О.А. Вербалізація гумору в англійських ситкомках. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна*, Вип. 51, 2015. С. 214–217.
5. Назаренко О.І., Нестеренко О.Є. Вербальні засоби та прийоми реалізації гумористичного та комічного ефектів у американському політичному дискурсі. *Записки з романо-германської філології*. 2020. Вип. 1(44). С. 203–211.
6. Жугай В., Материнська О. Засоби мовної реалізації та функції гумору у німецькому кінематографі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 30. Т. 2. 2020. С. 178–187.
7. Кліманська М.Б. Психологічні особливості використання гумору медичними працівниками. *Збірник наукових праць. Проблеми сучасної психології*. Кам'янець-Подільський, 2013. Вип. 21, С. 225-236

8. Шаніна О.С. Медичний дискурс : комунікативно-прагматичний і сугестивний аспекти : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Одеса, 2015. 254 с.

Shanina O. Medical humour as a positive component of suggestive

Summary. The article analyses the category of 'humour' as one of the varieties of comic in linguistics. Professional medical humour is described as a positive resource as one of the manifestations of suggestive influence in the oral interaction of doctors. Humour cannot exist outside the communication created by communicators, so, being a multifaceted category, it is increasingly becoming a subject of study of the process of natural communication of people in modern medical discourse. The result of the discursive activity of the speaker's personality is the reproduction of speech structures of humour realisation, in particular, medical humour. These structures make it possible to draw conclusions about the latent processes of the doctor's linguistic consciousness, as well as about his/her individual communicative competence. The humorous effect in modern medical discourse is achieved through the use of various techniques at different levels of medical communication, since the doctor uses all possible resources to achieve the maximum suggestive effect.

In medical discourse, we consider humour to be a linguistic and pragmatic category, which is manifested in the following types of comic: irony, sarcasm, invective, language play, exaggeration, use of speech clichés, substitution of expectations, pun, etc. In the course of the study, we have found that one of the main components of communicative competence in the activities of a doctor is humour, which helps to reduce stress, improves mood, helps to resolve conflicts and form positive emotions of the patient.

The article analyses the problems of using black humour, which, along with its positive suggestibility, has a negative impact on the participants of medical interaction. The peculiarities of the correct use of black humour in medical communication are important in the context of the formation of doctors' communication skills and the level of their communication culture.

Key words: humour, medical humour, suggestive influence, medical discourse.

Дата першого надходження рукопису
до видання: 06.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису
після рецензування: 02.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025